מפניני הפרשה - מאמר

"גם ברוך יהיה"

במשך שנים אהב יצחק אבינו את בנו הגדול עשו, חשב שהוא האח המוצלח הראוי לברכה. ראה בחסרונותיו מעלות: איש העולם הגדול הוא, ועם כל זאת מחזיק בתומתו, יודע צייד ושואל שאלות בהלכה, איש שדה ומכבד אב.

לפתע הכל מתערער, לפתע מסתבר שיושב שמים חשב אחרת, שהברכות מיועדות ליעקב הבן הצעיר, ואכן הוא קיבל את הברכות והאח הגדול נדחה מאת ה' לנצח.

רק אז יצחק הבין שהשאלות ההלכתיות היו מסווה ומרמה, ובשדה נעשו מעשים אשר לא ייעשו: "כיון שנכנס עשיו נכנם עמו גהינם!" ואז, מה נאמר? "ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאוד", ואמרו חז"ל: "יותר מחרדה שחרד על גבי המזבח"!

שם, על גבי המזבח, אמרו חז"ל שנבקעו לפניו כל הרקיעים, שראה במבט האמת בכל העולמות. שם ראה בבירור מה האמת. אבל כאן, כאן חרד עוד יותר, כי כאן ראה מה גדול כוחו של השקר! שיכול האדם להאיר לו פנים שישים שנה – ולבסוף מתברר שסובבו אותו בכחש, צדוהו בפה וברמיה!

ואז, מה עשה יצחק? כיצד נוהג קדוש עליון, האם יזעף ויקלל, חלילה? לא. הוא שואל וחוקר! ומגלה, שבן זה אף אינו בכור – את הבכורה מכר, זלזל בעבודת הקודש. שבדין מגיעות הברכות לצעיר!

ואז, מיד עושה תפנית: "גם ברוך יהיה" האח הצעיר! יצחק מבין שכך סובבו מן השמים, ואינו מתרעם על איש - לא על עשיו שהעמיד עד כה פנים ואפילו מעניק לו ברכה. ולא על יעקב שבא במקום אחיו, ולא על אשתו בשלימותה הלך. במזווה של האנשים הגדולים אין "סחורה" ושמה כעס. אבל יש ויש בחינה מחדש והפקת לקחים.

ואם מתברר שהצעיר הוא המעולה והראוי, המשתוקק לבכורה ולעבודת הקודש – שולחו אביו לייסד את בית ישראל כשהוא מלווה בברכות את נאמנות" "ואל שדי יברך אותך וירבך והיית לקהל עמים, ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך", ואתה הוא שתמשיך את השושלת הנצחית והברוכה!

התורה רחבה מאוד ודיניה רבים ומסועפים. רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל כתב שאם לא ילמד האדם הלכות שבת על בוריין, מובטח לו שיכשל בחילול שבת! הוא הדין בהלכות שמירת הלשון, ועוד.

כידוע, "אי ידיעת החוק אינה פוטרת מעונש". כי "היה לו ללמוד, ולא למד", ושגגת תלמוד עולה (נחשבת) זדון. והנה לומד האדם, ומתברר שדבר מסויים שנהג בו היתר, אסור עפ"י ההלכה. הבה נלמד מיצחק אבינו כיצד נוהגים: בראש ובראשונה, נתקפים כמובן "חרדה גדולה", החרטה על העבר היא מתנאי התשובה. ופשוט, משנים כיוון. טעיתי, עכשיו יודע אני מה האמת ומעתה אני נוהג לפיה!

כידוע היה רבי עקיבא רועה צאן עד גיל ארבעים, בעל דעות קדומות נגד החכמים. בגיל ארבעים פנה ללמוד, והאיר את שמי היהדות. ואמרו חז"ל: "מעשה ברבי עקיבא שהיה יושב ושונה לתלמידיו, ונזכר מה שעשה בצעירותו". כיצד עברו עליו לריק ארבעים שנות חיים! לא בכה ולא קונן, אלא אמר: "מודה אני לפניך ה' אלוקי, ששמת חלקי מיושבי בית המדרש!" מה שהיה היה ומעכשיו הכל יתוקן!

בין אדם לחבירו

כמה מצער שילדים שהוגדרו כ"בעיתיים" נחלו כשלון אך ורק בגלל שלא הובנו כהלכה על ידי מורה, שהדביק להם תוויות אשר פגעו בתדמיתם בעיני כל מוריהם לעתיד. לכן על המורה להשתדל בכל כוחו להבין עד תום את התנהגותו של כל תלמיד, ולא ימהר לגנות. חיוני ביותר שהתלמיד ירגיש בנוח בבואו לבטא את רגשותיו האמיתיים בפני מורו. ארבעת התנאים הראשונים של דיבור לתועלת, דורשים שיחה מלב ללב עם התלמיד לפני שמדווחים על בעייתו, למעט כשיש חשוש מפני סכנה של ממש.

שואל ומשיב

שאלה: מה ההלכה לגבי מגורי גויים במדינת ישראל? (עפ"י פניני הלכה)

תשובה: בהקמת המדינה דנו גדולי הרבנים במעמד הערבים, ובשאלה האם מצווה לפעול לגירושם או עידוד הגירתם מהארץ.

לדעת רבים מגדולי הפוסקים ההלכה היא שגוי שאינו "גר תושב", אסור שישב בארצנו, לדעתם כך סובר הרמב"ם בהלכות עבודה זרה פרק י' - ו'. לכאורה לפי זה צריך לגרש או לעודד את הגירתם של הערבים מהארץ, שהרי אינם יכולים להיות בגדר "גר תושב", מפני שכיום, בזמן שהיובל אינו נוהג, אין אפשרות לקבל 'גר תושב'. אולם כמה רבנים ובראשם הרב הראשי, הרב יצחק הרצוג, ביארו, שהאיסור הוא להכנים לארץ גוי שבא מחו"ל, שהואיל ואין אפשרות לקבל "גר תושב", מצווה שלא להכניסו. אבל הערבים שכבר גרים בארץ, כל זמן שבפועל הם מקיימים שבע מצוות ומכירים בזכותו של העם היהודי על ארצו, אין מצווה לגרשם, ויש לנהוג עמהם בכבוד ואהבה.

במשך עשרות השנים שעברו התברר, שרוב בני העדה הדרוזית מקיימים בפועל את שבע המצוות ומכירים בזכותו של העם היהודי על ארצו, ומסייעים לעם ישראל במלחמתו נגד אויביו, לכן יש להתייחס אליהם כגרים תושבים. אולם, רבים מהערבים הגרים בארץ ישראל אינם מקבלים את ריבונותו של עם ישראל על ארצו. בנוסף לכך, רבים מהם אינם מקיימים שבע מצוות בני נח, חלקם בכך שהם משתפים פעולה עם המחבלים שעוברים על "לא תרצח", וחלקם בכך שאינם פועלים להעמידם לדין, כפי המצווה השביעית שנצטוו בה, להעמיד בתי דין. אמנם מסיבות בינלאומיות ומוסריות, אין אפשרות לגרשם, אך לפחות יש לעודד את הגירתם.

למרבה הצער ממשלות ישראל הפקירו את האוכלוסייה הערבית ביש"ע לשלטון כנופיות הרצח שהובאו והומשו על ידה, ואת אזרחי ישראל הערבים הפקירו להשפעת ושליטת הגורמים העוינים את ישראל. לכן רק לאחר שנעצח ונגרש את הלוחמים נגדנו בגלוי, בתוך ה"קו הירוק" ומחוצה לו, נוכל להציע למי שישאר ברירה: לחיות כאן עפ"י עקרונות המוסר והצדק של מורשת ישראל, עפ"י הגדרת "גר תושב" כולל שירות לאומי, או להגר למדינה אחרת.

מפניני הפרשה - רעיון

פרשת המים

רבי אלימלך מליזנסק ישב עם תלמידיו ואמר: "ירושלים של מעלה, מכוונת כנגד ירושלים של מטה. בית המקדש של מעלה, מכוון כנגד בית המקדש של מטה. כשחרב זה חרב גם זה. כל מצוה שמקיימים, היא לבנה בבית המקדש של מעלה. כל מילה של תלמוד תורה, כל דיבור של אמונה, כל תפילה וכל ברכה מוסיפים אבן, נדבך נוסף. כל דור מוסיף מצוותיו, תורתו וקדושתו. וכבר הוקמו החומות ועומד הבניין, מעט מזעיר חסר, וכשיושלם – תבוא הגאולה, יבנה המקדש!"

אמר לו תלמידו החוזה מלובלין: "בטוחים אנו, שרבינו בעבודתו הקדושה ישלים את כל החסר במהרה!" התרגש הצדיק וקרא: "האמינו לי, איני יודע מנוחה! אך מה אעשה מהצד השני עמלים רשעים בכל כוחם, מנפצים, עוקרים ומחריבים!" אברהם אבינו חפר בארות מים חיים להשקות כל צמא, קמו הפלשתים וסתמום. יצחק שב וחפרן, והפלשתים טענו שהמים שלהם. מלחמה מתמדת, התגוששות נצחית בין הטוב והרע, בין חופרי הבאות וסותמיהם בעפר.

והתורה הקדושה, מספרת מאורעות אלו לפרטיהם ללמדנו במעשה אבות סימן לבנים. כל עבירה מערערת לבינה. כל לשון הרע, מאכל מפוקפק, חילול שבת וכדומה מרחיקים את הגאולה, וממיטה אסונות: "עבר עבירה אחת אוי לו, שהכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה..."

רוצים בקירוב הגאולה - עלינו לעמול ולהוות משקל נגד, לסתום פרצות ולהוסיף על הבנין. לכרות מחדש את בארות המים חיים, שיחסמו את הצרות ויפתחו פתחי ישועות. כל מעשה טוב, ומעשה חסד מחמאה – מחזקים את בדק הבית הקדוש! כל הבאת שלום ושלוה במיוחד בביתנו, מוסיפים אורה. ברכה ותפילה בכוונה מועילים וכל מילה בלימוד תורה היא אבן גדולה בכל הלבנים יחדיו.

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

אהרון בן שרה שרון ע"ה מנחם יצחק בן שמואל חיים הילמן ע"ה	מרסדס אוריה עמר ע"ה והי"ד בת רחל הי"ו
אליהו בוקובזה בן ורדה ז"ל	חיים בן תמר ואברהם סהר ע"ה
ניר בן דרורה ארזוני ע"ה	יעקב בן מסעודה טובול ז"ל
שמעון בן סאלם עישה קדוש ז"ל	שלום בן חויתו שחר ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

שרה בת רבקה שרון ז"ל	
שרה בת אליהו יונגר ע"ה	שרה שרח בת מרים כהן ע"ה
מרים בת עישה קרסנטי ז"ל	אסתר בת מסעודה לבית אלבז ז"ל
אסתר בת שאול ברוך גוטמן ע"ה	סימונה בת מרסדס אלמליח ע"ה

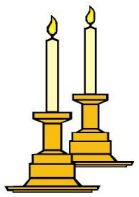
בס"ד ד' לחודש כסלו ה'תשפ"ד
שנה שלושים גליון מספר 08
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לביית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת תולדות
מפטירים

"משא דבר ה' אל ישראל"
(מלאכי א' – א')

חשמונאים (שעון חורף)
כניסת שבת וחג: 16:21
יציאת שבת וחג: 17:19
זמן רבנו תם: 17:49

ברכת אלוקי נשמה עפ"י שו"ע בסימן ז' ופוסקים אחרונים

הקדמה

עפ"י הגמרא במסכת ברכות דף ס: על כל אדם להודות לה' בהשכמת הבוקר על הנשמה שמתחדשת בו ע"י ברכת "אלוקי נשמה": **"כי מתעה, אומר: אלוקי, נשמה שנתת בי טהורה, אתה יצרתה בי, אתה נפחתה בי, ואתה משמרה בקרבי, ואתה עתיד ליטלה ממני ולהחזירה בי לעתיד לבא, כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך ה' אלוקי ואלוקי אבותי, רבון כל העולמים אדון כל הנשמות, ברוך אתה ה' המחזיר נשמות לפגרים מתים".**

פסיקה להלכה

כך נפסק להלכה זו תמצית לשון רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ז' ג': **"בשעה שייקץ בסוף שנתו מברך והוא על מיטתו כך: אלוקי נשמה שנתת בי טהורה אתה בראתה...ברוך אתה ה' המחזיר נשמות לפגרים מתים".**

מקור בתלמוד

ברכת "אלוקי נשמה" בניגוד לרוב הברכות אינה פותחת ב "ברוך" אך חותמת בברוך. במסכת פסחים דף קד: מביאה הגמרא את הכללים איזו ברכה פותחת בברוך ואיזו לא:

"...כל הברכות כולן פותח בברוך וחותם בהן בברוך, חוץ מברכת מצוות, וברכת הפירות, וברכה הסמוכה לחבירתה, וברכה אחרונה שבקריאת שמע. שיש מהן פותח בברוך ואין חותם בברוך, ויש מהן שחותם בברוך ואין פותח בברוך. והטוב והמטיב פותח בברוך ואינו חותם בברוך".

מפירוש רש"י על הסוגיה עולה שברכות ההודאה פותחות בברוך אך לא חותמות בברוך, זו תמצית לשונו: **וברכת המצות** - כגון להתעטף בציצית, ועל נטילת לולב. **וברכה הסמוכה לחברתה** - כגון אותם של שמונה עשרה. **יש מהן** - מאלו שהזכרנו שפותח בהן בברוך ואינו חותם בברוך, כגון ברכת פירות ומצות. **הטוב והמטיב** - אף על גב דסמוכה לחבירתה, שהרי התחיל בברכת המזון בברוך, משום דברכה באנפי נפשה איתקן משום הרוגי ביתר, וכולה הודאה כברכת הפירות ומצות.

על פי פירוש רש"י אם נאמר שברכת "אלוקי נשמה" היא ברכת הודאה, צריכה היא לפתוח בברוך. והשאלה היא: אם כן מדוע אינה פותחת בברוך? ונראה לומר שלפי פירוש רש"י אינה פותחת בברוך מפני שהיא ברכה הסמוכה לחברתה, כפי שעולה מלשון הגמרא שם.

תוספות

אולם מדברי התוספות במסכת ברכות דף יד. ד"ה ימים עולה שברכות ההודאה אינן פותחות ב "ברוך" ואם היא ארוכה היא חותמת ב "ברוך": **"...ומה שהקשה מיהללוך שאינה סמוכה לפי מה שפרשתי עתה ואפילו הכי אינה פותחת בברוך יש ליתן טעם לפי שהיא הודאה בעלמא ואפילו שהיא ארוכה קצת תקנו בה חתימה ולא פתיחה כמו אלוקי נשמה".**

פסיקת הטור

הטור בסימן ו' מביא את שתי הדעות ומסכם שהעיקר להלכה שברכות ההודאה אינן פותחות ב "ברוך" ולכן "אלוקי נשמה" אינה פותחת בברוך.

בית יוסף

בבית יוסף סימן ו' הביא שמקור דברי הטור שברכות ההודאה אינן פותחות בברוך הוא בתוספות ברכות יד. הנ"ל ועוד מקורות: **"...ויש אומרים שאין צריך לומר מיד אחריה ומה שאינה פותחת בברוך מפני שהיא ברכת ההודאה וכו'. כן כתבו התוספות בפרק היה קורא (ברכות יד. ד"ה ימים) ובפרק שלשה שאכלו (מו. ד"ה כל)..."**

פסיקה להלכה בשו"ע

וכך פסק מרן בשו"ע סימן ו' שברכת "אלוקי נשמה" אינה פותחת בברוך, מפני שהיא ברכת הודאה וכל ברכות ההודאה אינן פותחות בברוך: **"ברכת אלוקי נשמה אינה פותחת בברוך, מפני שהיא ברכת ההודאה, וברכת ההודאות אין פותחות בברוך, כמו שמצינו בברכת הגשמים".**

משנה ברורה

במשנה ברורה סימן ו' ס"ק יב', כותב שלפי המסקנה העולה מפסיקת מרן שהסיבה לכך שברכת "אלוקי נשמה" אינה פותחת בברוך היא מפני שהיא ברכת הודאה ולא מפני שהיא סמוכה לחברתה, יוצא שמותר לומר קטעי תפילה בבית עד "אלוקי נשמה" וממנה להתחיל בבית הכנסת.

אולם בהמשך כותב שעל הצד היותר טוב להסמיך את ברכת "אלוקי נשמה" ל"אשר יצר", ושכך דעת הגר"א. ומוסיף כיצד ינהג מי שלא בירך ברכת "אלוקי נשמה": **אם לא בירך ברכת אלוקי נשמה עד אחר שהתפלל שמונה עשרה אינו מברך עוד לאחר התפילה שכיון שכבר אמר מחיה המתים הוא דומה למחזיר נשמות...ובשערי תשובה מפקפק מאוד בדין זה..."**

ילקוט יוסף

בילקוט יוסף סימן ו' מבאר את משמעות ברכת "אלוקי נשמה" וכותב שהעיקר להלכה שברכה זו היא ברכת הודאה שאינה פותחת בברוך: **"ברכת "אלוקי נשמה" באה להודות להשי"ת על בריאת הנשמה, ועל נתינתה וחזרתה לתוך הגוף. ובאה לחזכיר לאדם את שבועתו אשר נשבע לקב"ה בירחי קדם, לשמור את נשמתו בטהרתה, ולא להכתימה בחטאים. ומעיקר הדין אין צריך להסמיך ברכה זו לברכת אשר יצר, מפני שאין ברכת אלוקי נשמה נחשבת לברכה הסמוכה לחבירתה. ומה שאינה פותחת בברוך היינו משום שהיא ברכת ההודאה, וברכות ההודאות אינן פותחות בברוך אפילו אינן סמוכות לברכות אחרות...נכון לסמוך ברכת אלוקי נשמה לברכת אשר יצר, לחוש לדעת הפוסקים שסוברים כן..."**

סיכום: ברכת "אלוקי נשמה" באה להודות להשי"ת על בריאת הנשמה, ועל נתינתה וחזרתה לתוך הגוף. ברכה זו היא ברכת הודאה ולכן אינה פותחת ב "ברוך" ומפני שהיא ארוכה חותמת היא ב "ברוך".

פינת העורך

"ויחפור באר אחרת ולא רבו עליה, ויקרא שמה רחובות, ויאמר כי עתה הרחיב ה' לנו" עפ"י פירוש הרמב"ן. שתי הבארות הראשונות מרמזות לשני בתי המקדש הראשונים, שלאוייבנו הייתה שליטה עליהם. הבאר השלישית מרמזת לבית השלישי העתידי, בו שום אומה לא תעיז לנגוע.

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב לנדב ואביאלה גבאי הי"ו – להם ולכל בני משפחותיהם לרגל הולדת בנם יאיר איתן הי"ו (נכד ליעל ויוסי גבאי הי"ו) והכנסתו בעיתו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה.
יהי רצון שתזכו לגדלו יחד עם כל יוצאי חלציכם באושר, שמחה ונחת לאהבת תורה ויראת שמים, וימצאו חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב למרדכי ונעמה הללי למשפחת בן אליהו הי"ו לרגל נישואיהם. להם ולמשפחותיהם הי"ו.
יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שתיזכו להקים בית לתפארת ישראל, מלא אהבה ושמחה, נאמן וכשר, המיוסד על יסודות איתנים של אהבת תורה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

הגדרת פרי העץ/האדמה לגבי הברכה עליהם

הגדרה מספר אחד צמח המתחדש משנה לשנה

לסיכום נושא המאפיינים של צמח המתחדש משנה לשנה כדי להגדירו כירק ושהברכה על פירותיו היא **'בורא פרי האדמה'**, או כאילן ושהברכה על פירותיו היא **'בורא פרי העץ'**.

לדעת הרא"ש והתוספות – אם צריך לזורעו מחדש כל שנה – הברכה על פירותיו 'בורא פרי אדמה' אם מתקיים משנה לשנה, ואפילו מתחדש משורשיו – הברכה על פירותיו 'בורא פרי העץ'

לדעת רש"י והגאונים – אם צריך לזורעו מחדש כל שנה – הברכה על פירותיו 'בורא פרי אדמה', ואם מתקיים משנה לשנה על ידי שמתחדש משורשיו – הברכה על פירותיו 'בורא פרי האדמה', ואם מתקיים משנה לשנה באופן שגזעו וענפיו קיימים – הברכה על פירותיו 'בורא פרי העץ'.

ענפיו יוצאים מהשורש או מהגזע

פסיקת מרן להלכה בשו"ע

מרן פסק להלכה בשו"ע בסימן רג' סעיף ב' שעל תותים הגדלים בסנה מברכים בורא פרי האדמה, ובסעיף ג' שעל המאוזי"ש (בננה) מברך בורא פרי האדמה, אם כן יוצא שמרן פוסק להלכה כשיטת רש"י והגאונים.

אולם נחלקו הפוסקים האחרונים:

יש אומרים שפסיקת מרן היא פסיקה ודאית ולא מספק, ולכן מי שבירך עליהם בורא פרי העץ לא יצא. ויש אומרים שפסיקת מרן אינה פסיקה ודאית, אלא מסתמכת על הכלל שאם בירך על פרי העץ בורא פרי האדמה, יצא, ולפי זה מי שבירך על בננה בורא פרי העץ יצא.

הגדרה מספר שתיים - ענפיו יוצאים מהשורש או מהגזע

עפ"י התוספתא בכלאים פרק ג', יג' - כל צמח שמוציא את עליו מהשורש, נחשב לעשב ומברך עלי פירותיו בורא פרי האדמה, וכל צמח שמוציא עליו מענפיו, נחשב אילן הוא ומברכים על פירותיו בורא פרי העץ. מהר"י קאפח, ביאר שלזה הסכים הרמב"ם.

הגדרה מספר שלוש פרי בשנה הראשונה לזריעתו

עפ"י רדב"ז, סימן נוסף להבדיל בין אילן שפירותיו חייבים בעורלה, לצמחים שהם בגדר של ירק ופטורים מעורלה והוא – כל צמח שזורעים אותו בזרעים, ומזרעים אלו צומח צמח כזה שעושה פרי בתוך אותה שנה נחשב לירק, אין פירותיו חייבים בעורלה, ועל אכילת פירותיו מברכים בורא פרי האדמה.

הגדרה מספר ארבע גיזעו / ענפיו חלולים

מדברי מהר"י חאגיז בשו"ת 'הלכות קטנות' חלק א' סימן פג', יוצא שיש עוד סימן להבדיל בין אילן/עץ שפירותיו חייבים בעורלה, לבין צמחים שהם בגדר של ירק ופטורים מעורלה והוא – אם ענפיו חלולים מבפנים, הרי זה נחשב לירק, אינו חייב בעורלה והברכה על פירותיו בורא פרי האדמה.

המשך סיכום הלכתי לעניין הברכה עליהם

תיאור צמח הפסיפלורה והברכה על פירותיו

הפסיפלורה שיח מטפס אשר מניב פרי בשנה ראשונה לזריעה. ישנם זנים רבים של פסיפלורה בעולם, בארץ מגדלים בעיקר שני זנים, שנבדלים לפי צבע הפרי - צהוב וסגול. שיח זה יכול לחיות מספר רב של שנים. מקובל אצל המגדלים, לחדש את הגידול אחרי שלוש שנים בגלל היבול שהולך ופוחת משנה לשנה. לדעת מומחים הסיבה לפיחות ביבול, לא נובע מתכונות הצמח אלא משיטת הגידול והטיפול בצמח. גזע הפסיפלורה נראה מלא, אך יש בו נקב כעובי מחט, דרכו אפשר לשאוב ולשאוף אוויר.

הברכה על הפסיפלורה היא "אדמה", משום שצמח הפסיפלורה עונה על שתי הגדרות של הצמח כירק - הגדרה שלוש והגדרה ארבע. אם בטעות בירך עליו בורא פרי העץ יצא. (יחד עם זאת נציין שלדעת פוסקים רבים היות והצמח מתקיים שנים רבות יש לנהוג בו חובת עורלה ונטע רבעי).

תיאור צמח האננס והברכה על פירותיו

האננס הוא צמח רב שנתי קטן עם עלים באורך של 30 - 100 סנטימטרים המקיפים גזע עבה, האננס מתנשא לגובה של כ- 1.5 מטר. כל צמח מניב פרי אחד שיוצא מהגזע. ייחודי צד הגדלים סביב צמח האם, הם המניבים פירות בשנים שלאחר מכן. עפ"י ההגדרה מספר אחד הברכה על האננס היא 'בורא פרי האדמה', אולם מכיוון שהגדרה זו שנויה במחלוקת ראשונים וכן יש מחלוקת לגבי הסיבה לפסיקת מרן בשו"ע - אם בירך על האננס בורא פרי העץ, בדיעבד יצא ולא יחזור לברך.

פירות יער למיניהם

פירות יער הוא שם כולל לפירותיהם של מספר צמחים בעלי פרחים, רובם קטנים, מתוקים או חמצמצים בעלי צבע בולט. לפירות היער אין מאפיינים בוטניים אחידים: הם יכולים להיות מקבצי פירות, ענבות, בתי גלעין ומצעיות. חלקם גדלים בצמחים המתחדשים מזמן לזמן וחלקם גדלים בצמחים שגובהם נמוך יחסית (גובה פחות משלושה טפחים). להלן נתייחס לברכה על פירותיהם של שני סוגים: פטל ואוכמניות.

פטל אדום

הפטל האדום הוא שיח בגובה בינוני (בין מטר לשלוש מטר) הצומח מחדש מדי שנתיים. הצמח מעל פני הקרקע נראה כצמח דו שנתי, אך מערכת שורשיו רב שנתית. בשנה הראשונה מצמיח השיח מערכת ענפים מהירה וגבוהה, ומגיע כמעט לגובהו המירבי. בשנה זו בדרך כלל לא יצמיח השיח פרחים. בשנה השנייה השיח פורח בשלהי האביב, עם פרחים קטנים (בקוטר של כסנטימטר), שכמו כלל משפחת הוורדיים בעלי חמישה עלי כותרת. כמו מרבית מיני הפטל, צורת הקיבוץ היא במעגל סביב העוקץ, כשמרכז המעגל חלול. בניגוד לפטל השחור (אוסנה), נוטה פרי הפטל האדום להתפרק לכדוריות הבודדות עם הקטיף. כמו כן, בניגוד לשאר מיני הפטל, קני הענפים של הפטל האדום אינם קוצניים.

פטל שחור

פטל שחור (אוסנה) הוא פרי יער גדול יחסית בגוון סגול כהה עד שחור, אשר מורכב מהרבה גרגרים קטנים המוכרים מצורת הפטל. הפטל השחור גדל על שיח קוצני רב שנתי, כאשר פרחיו, שצבעם לבן, פורחים באביב והפרי מוכן לאסיף בקיץ.

'משנה ברורה'

על מה שפסק מרן בשו"ע בסימן רג' סעיף א': "על התותים הגדלים בסנה, בורא פרי האדמה". כתב במשנה ברורה בס"ק א' שכוונת מרן היא לתות שדה (מוי"ל בע"ר) ופטל (מאלינע"ס). ובהמשך כתב שיש מיני תותים ומיני פטל הגדלים באילנות, שמתקיימים משנה לשנה ולכן הברכה על אכילת הפירות של מינים היא בורא פרי העץ.

נראה שדברי המשנה ברורה שבהמשך מתייחסים לפטל שחור, שאכן הוא מין אילן המתקיים משנה לשנה, אבל צמח הפטל האדום צומח מחדש מדי שנתיים, הברכה על פירותיו 'בורא פרי האדמה' ככל פירות הצמחים המתחדשים מזמן לזמן משורשיהם, כמו הבננה שלגביה פסק מרן בשו"ע שברכתה 'בורא פרי האדמה'.

הברכה על פטל אדום

הפטל האדום הוא שיח הצומח מחדש מדי שנתיים. אומנם מערכת שורשיו היא רב שנתית, אולם היות והצמח שמעל פני הקרקע הוא דו שנתי, הברכה על פירותיו היא 'בורא פרי האדמה' עפ"י הגדרה מספר אחד.

הברכה על פטל שחור

פטל שחור (אוסנה) הוא פרי יער גדול יחסית הוא גדל על שיח קוצני רב שנתי, גזעו מתקיים, ענפיו אינם חלולים והוא לא מניב פרי בשנה הראשונה לזריעתו ולכן הברכה על פירותיו היא "בורא פרי העץ".

שם ומשפחה _____

אבימלך מגרש את יצחק

משמת אברהם פחד יצחק שמעכשיו לא יהיה מי שיגן עליו, כי חשב שעד עכשיו עזר לו ה' בזכות אברהם. ה' שידע את מחשבותיו אמר לו: "אל תירא, אני אנן עליך ואשמור עליך מכל רע. גור בארץ הזאת ואל נא תצא לחוץ לארץ כי אתה עולה תמימה (שלימה) מאז שעקד אותך אברהם אביך, בהר המוריה, ונתקדשת קדושת עולם, לכן אינך רשאי לצאת מארץ הקודש לחוץ לארץ.

שמע יצחק בקול ה' ואפילו כשהיה רעב בארץ לא יצא לחוץ לארץ, אלא התיישב בגרר אצל אבימלך וה' ברכו בכל מעשה ידיו. אכן, כשישב יצחק בארץ גרר, הביא ברכה על כל יושבי הארץ, גם עבדי אבימלך ראו שכל מה שיצחק עושה, ה' מצליח בידו, ואמרו: **"טוב זבל פרדות (מין בהמות) יצחק, מכסף וזהב של אבימלך"**. אחדים אף אמרו: "מהכסף והזהב שנתן לנו אבימלך - נעשינו עניים ודלים, ומאגורה אחת שנתן לנו יצחק ברך אותנו ה' והתעשרנו". הגיעו דברים אלו לאוזניו של אבימלך, קינא ביצחק וכעס עליו מאוד. קרא אותו אליו ואמר לו: **"באת אלינו כשכל רכושך עדר צאן אחד, והתעשרת אצלנו מאד, ועתה גרמת לי שכל עבדי נאמנים רק לך, ודורשים את שלומך, על כן לך מאיתנו!"**.

אבימלך מתחרט על גירוש יצחק ועושה איתו שלום

הלך יצחק והתיישב בנחל גרר, ומאותו היום באו על אבימלך צרות רבות. נכנסו ליסטים (שודדים) לביתו, פצעים צמחו על בשרו, עד שהיה כואב ומגרד את גופו כל אותו הלילה. ולא עוד, אלא לאחר שהלך יצחק מגרר, יבשו בארותיהם של הפלשתים והאילנות לא נתנו פירות.

ידעו כולם והבינו, כי הפורעניות באו עליהם על שהרעו ליצחק. גם אבימלך הבין כי חטא כלפי יצחק, על כן החליט ללכת ולבקש מיצחק שיכרות עימו ברית ידידות. אמרו לו יועציו: **"הרי אתה שונא את יצחק, וגירשת אותו מעל אדמתך, וכיצד תלך אליו? האם נראה לך שהוא יסלח לך?!"**. השיב אבימלך: **"יודע אני כי אוהב הוא את אלה שעושים טוב וחסד, על כן אקח עימי את פיכול שר צבאי המרכה לעשות חסד עם חיילי, וכשיראה אותו יצחק יסלח לי בזכותו"**.

כשהגיע אבימלך, שאל אותו יצחק: "מדוע באת אלי, ואתה גירשת אותי מפניך?" השיב לו אבימלך: **"ראיתי כי ה' עמך, על כן אבקש לחיות עמך בשלום"**. הביט יצחק וראה את פיכול שר הצבא, מיד שכח את הבושה שביישו אבימלך וסלח לו. ולא עוד אלא הכין להם משתה וגם נתן להם מקום ללון בביתו, ובבוקר קמו וחזרו למקומם בשלום.

שאלות מהפרשה

שאלות לכיתות א' עד ג' (חלקן מאוצרות התורה)

1. מה ענה יצחק כאשר אנשי אבימלך שאלו אותו לגבי רבקה?

א. שהיא בת דוד. ב. שהיא אשתו. ג. שהיא אחותו. ד. שתק ולא ענה.

2. בזכות איזה מעשה או מעשים, זכה גם עשו לברכה?

א. בזכות שהקפיד לעשר, אפילו מים. ב. בזכות שהרג את נמרוד הרשע.
ג. בזכות שנהג כבוד באביו. ד. כל התשובות נכונות.

3. מדוע כשהיה רעב בארץ, לא ירד יצחק למצרים כמו אברהם אביו?

א. שמע שגם שם יש רעב. ב. היה בדרך למצרים, והזמינו אבימלך אליו.
ג. ה' אמר לו להישאר בארץ כי התקדש בעקידה. ד. כך צוה לו אברהם.

4. את מי נשא עשיו לאשה?

א. את יהורית בת בארי החיתי. ב. את בשמת בת אלון החיתי.
ג. את מחלת בת ישמעאל. ד. כל התשובות נכונות.

שאלות עפ"י רש"י כיתות ד' עד ח'

5. "וַיִּזְרַע יִצְחָק בָּאָרֶץ הַהִוא..." (פרק כו') מדוע מודגש "בארץ ההיא"?

א. אעפ"י שאינה חשובה כארץ ישראל. ב. אעפ"י שזו ארץ טרשים.
ג. זכה לברכה כי קיים את ציווי ה' ולא ירד למצרים. ד. ב' וג' נכונות.

שאלות עפ"י רש"י כיתות ד' עד ח' (המשך)

6. "ויחרד יצחק חרדה גדולה" (פרק כז') על מה חרד יצחק?

א. על שהברכה הלכה לאדם זר. ב. על שיעקב הצדיק נהג במרמה.
ג. על שמצא שיער בצווארו של יעקב. ד. ראה גיהינום פתוחה מתחתיו.

7. "...אֲחוֹת נְבָיוֹת..." (פרק כח') בן כמה היה ישמעאל כשיעקב נולד?

א. בן שלש עשרה. ב. בן תשעים ותשע.
ג. בן שבעים וארבע. ד. בן מאה עשרים ושבע.

8. מדוע הסכים עשיו למכור את בכורתו בקלות רבה כזו? (פרק כה')

א. היה רשע ובז לעבודת המקדש. ב. הוא פחד מעבודת המקדש.
ג. ידע שלוי יטול את עבודת המקדש מהבכורות. ד. כל התשובות נכונות.

שאלה עפ"י פירוש הרשב"ם - כיתות ה' עד ח'

9. מדוע רבקה אוהבת את יעקב ויצחק אוהב את עשיו? (פרק כה')

א. רבקה הכירה ברשעתו של עשיו. ב. ידעה בנבואה שה' אוהב את יעקב.
ג. רבקה הכירה בתומתו של יעקב. ד. תשובות ב' וג' נכונות.

שאלה עפ"י פירוש הרמב"ן - כיתות ז' ו ח'

10. "וַתֵּלֶךְ לִדְרֹשׁ אֶת ה'" (כה') מה עשתה רבקה כשראתה גודל צער העיבור?

א. התפללה לה'. ב. הולכה לשאול בבית מדרשו של שם ועבר.
ג. הלכה לנביא לדעת מה יהיה בסופה. ד. ביקשה מיצחק שיתפלל עליה.

התשובות הנכונות לפרשת וירא:

1- ג' 2- ב' 3- ב' 4- ד' 5- ג' 6- א' 7- א' 8- ג' 9 - א' 10- א'

(וארא תשעה') (שיעור 523)

לימוד פורה ומהנה

מי שברך אבותינו אברהם, יצחק ויעקב, דוד ושלמה, אליהו ואלישע הוא יברך וישמור וינצור וירומם וינשא את **תקוה שחר** הי"ו ומשפחתה - מלך מלכי המלכים ברחמיו ישמרם ויחיהם ומכל צרה ונזק יצילם, ויאריך ימיהם בטוב ושנותיהם בנעימים, בכל אשר יפנו ישכילו וכל אשר יעשו יצליחו ויתקיים בהם מקרא שכתוב: **"ויתן לך האלוקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש...ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך"** וכן: **"יברכך ה' וישמרך, יאר ה' פניו אליך ויחונך, ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום"**.